

**INSTITUTIONEN FÖR SOCIOLOGI OCH
ARBETSVETENSKAP**

ROMERS UPPLEVELSER AV ANTIROMISM I SAMHÄLLE OCH ARBETSLIV

En kvalitativ studie om fördomar, diskriminering och drivkrafter

Arnela Halilovic

Enisa Mehmed

Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	SC1502 Examensarbete för kandidat i sociologi
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2023
Handledare:	Denis Frank

Abstract

Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	SC1502 Examensarbete för kandidat i Sociologi
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2023
Handledare:	Denis Frank
Examinator:	Kristin Wiksell
Nyckelord:	romer, arbetsmarknad, diskriminering, stigma, minoritetsgrupp

---

Syfte: Studiens syfte har varit att belysa vilka upplevelser romer med arbete/sysselsättning har som kan kopplas till antiromism i det svenska samhället. Vidare syftar studien till att skapa en förståelse för hur romers upplevelser kring antiromism påverkar dem i arbetslivet samt om det påverkat deras drivkraft att vilja att avancera i arbetslivet.

Teori: I denna uppsats presenteras olika teorier som sedan relateras till studiens resultat. Teorierna som beskrivs är *stigma*, *etablerade och outsiders*, *dubbel medvetenhet*, *motkultur* och *kapital*.

Metod: I studien använder vi en kvalitativ metod där intervjuer är den huvudsakliga metoden för datainsamling. Efteråt kodas, tolkas och analyseras insamlad data i relation till de teorier som presenteras för att belysa uppsatsens forskningsfrågor.

Resultat: Studiens resultat visar att romers upplevelser av antiromism påverkar dem att använda strategier för att undvika diskriminering i arbetslivet. Fördomar motiverar romer till att krossa fördomar samtidigt som de använder högre utbildning som ett verktyg för att avancera i arbetslivet.

Förord

Vi skulle vilja börja med att rikta ett stort tack till våra respondenter som tagit sig tiden att vara med i vår studie, tack vare er har det varit möjligt att utföra denna kandidatuppsats! Tack för er tid och för att ni delade med er av era historier och erfarenheter!

Vi vill också tacka vår handledare Denis som delat med sig av bra idéer och vägledning. Du har varit till stor hjälp under denna studiens gång.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte	2
1.2 Frågeställningar	2
1.3 Bakgrund	2
2. Tidigare forskning	4
2.1 Att vara rom i migrationens Sverige	4
2.2 Situationen för romer på arbetsmarknaden i Sverige	4
2.3 Situationen för romer i arbetsmarknaden i Europa	5
3. Teorier	7
3.1 Goffmans stigma	7
3.2 Elias etablerade och outsiders	7
3.3 Du Bois dubbel medvetenhet	8
3.4 Willis motkultur	9
3.5 Bourdieu kapital	10
4. Metod och etiska reflektioner	12
4.1 Metodval	12
4.2 Intervjuer	12
4.3 Urval	14
4.4 Analysmetod	15
4.5 Forskningsetiska principer	16
5. Resultat och analys	17
5.1 Fördomar	17
5.2 Identitet och dubbel medvetenhet	19
5.3 Dölja sin etnicitet	21
5.4 Klassresa genom högre utbildning	24
5.5 Familjens betydelse och klassreproduktion	27
6. Slutdiskussion	31
6.1 Slutsats	31
6.2 Diskussion	32
6.3 Förslag till vidare forskning	34
Litteratur- och källförteckning	35
Bilagor	37
Bilaga 1: Intervjuguide	37
Bilaga 2: Informationsbrev	42

1. Inledning

En rättvis och hållbar samhällsutveckling kräver att vi strävar efter jämlikhet och inkludering, vilket även fastställs som ett centralt och juridiskt krav enligt diskrimineringslagen (Diskrimineringslagen, 2008:567). Trots dessa ansträngningar finns det fortfarande utmaningar när det gäller att bekämpa fördomar och diskriminering som vissa samhällsgrupper möter i olika sammanhang. En grupp som särskilt har drabbats av negativa attityder och fördomar är romer, vilka har en lång historia av socialt utanförskap och diskriminering i det svenska samhället (Länsstyrelsen Stockholm, 2014).

Diskriminering och fördomar är globala utmaningar som många minoritetsgrupper står inför. Romer, en etnisk minoritetsgrupp med en komplex historia, har inte undgått detta problem. Under lång tid har de varit utsatta för antiromism och omfattande diskriminering i både samhället och arbetslivet (Selling, 2014). Syftet med denna studie är att undersöka hur romer upplever och hanterar antiromism och diskriminering, med fokus på deras egna erfarenheter och perspektiv.

För att kunna förstå och bemöta dessa utmaningar på ett bättre sätt är det avgörande att lyssna till romernas egna berättelser och upplevelser. Genom denna studie strävar vi efter att ge romer en röst och belysa deras erfarenheter av att leva med antiromism och diskriminering i samhället och arbetslivet. Genom att ge plats åt deras röster och erfarenheter hoppas vi kunna identifiera mönster, utmana fördomar och bidra till att forma mer inkluderande och jämlikt samhälle samt en grund för vidare forskning inom området.

Genom att genomföra denna studie och undersöka dessa frågeställningar hoppas vi kunna öka medvetenheten och kunskapen om romers situation. Vårt mål är att studien ska informera och inspirera till konkreta åtgärder som främjar ett mer inkluderande och rättvist samhälle, samt en positiv arbetsmiljö för alla individer. Genom att identifiera och analysera de specifika utmaningar som romer med arbete eller sysselsättning möter, vill vi också bidra till utvecklingen av riktade och effektiva strategier för att motverka diskriminering och främja jämlikhet och inkludering.

1.1 Syfte

Vårt syfte är att belysa och bidra med kunskap om vilka upplevelser romer med arbete/sysselsättning har som kan kopplas till antiromism i det svenska samhället. Vidare är syftet att undersöka hur romers upplevelser kring antiromism påverkar dem i arbetslivet samt om det påverkar deras drivkraft att vilja att avancera i arbetslivet.

1.2 Frågeställningar

Vilka fördomar och diskriminering har romer med arbete/sysselsättning upplevt?

Hur påverkas romer med arbete/sysselsättning av antiromism?

Vilken betydelse har deras upplevelser kring antiromism för deras drivkraft att vilja avancera i arbetslivet?

1.3 Bakgrund

Antiziganism är ett uttryck som används för att benämna hot och hat gentemot romer.

Begreppet är en form av fördomar, diskriminering och hat som riktas mot grupper av personer som traditionellt sett har identifierats som romer, resande eller andra etniska minoritetsgrupper som har en historisk koppling till romer. Det är viktigt att poängtera att begreppet antiziganism inte är helt oproblematiskt då begreppet innehåller negativt uttryck som majoritetsbefolkningen använt och än idag använder för att referera till romer samt att begreppet ”antiromism” också finns men inte används lika frekvent i sammanhang där man pratar eller skriver om diskriminering mot romer (Antirasistiska akademien, 2018).

Selling (2014) skildrar den långvariga diskriminering och rasism som romer har mött i Sverige genom historien. Detta innefattar bland annat fördomar och myter kring romer, framställningen av dem i media och samhällets behandling av dem. Selling (2014), som refererar till detta som antiromism, menar att det är en av de äldsta och mest bestående rasistiska strukturer som finns i Sverige. Han beskriver hur romer har blivit förtryckta och marginaliserade under århundraden, från kravet på att de skulle lämna landet på 1500-talet till dagens diskriminering på arbetsmarknaden och inom skolan (Selling, 2014).

I Sverige kom de första romerna redan på 1500-talet och sedan dess har det funnits en romsk närvaro i landet. Antiromism har en lång historia i Sverige och har varit närvarande i form av diskriminering, fördomar och hatbrott mot romer i många århundraden (Selling, 2014).

Antiromism är fortfarande ett allvarligt problem i dagens Sverige och romer utsätts fortfarande för diskriminering, fördomar och hatbrott på grund av sin etniska tillhörighet. Det är inte sällan vi skådar debatter och diskussioner om utanförskap och stigmatisering som kopplas till rasism, islamofobi och homofobi. Romer och den antiromism som de blivit utsatta för genom många årtionden i Europa är någonting som länge hamnat utanför debatten om utanförskap och diskriminering (Selling, 2014).

2. Tidigare forskning

Vid en genomgång av tidigare forskning kring romers erfarenheter av antiromism och dess inverkan på deras arbetsliv konstaterades att forskningsområdet är begränsat vad gäller den svenska samhällskontexten. Vår studie ämnar att fylla denna kunskapslucka och därmed inspirera till vidare forskning inom området. Det som skiljer vår studie från den tidigare forskning som vi använt är dess fokus på romer med arbete/sysselsättning och deras upplevelser av antiromism med särskilt fokus på arbetslivet. I motsats till den tidigare forskningen som primärt inriktar sig på romernas generella situation i den svenska samhällskontexten, arbetsmarknaden i Sverige och Europa samt genusproblematik.

2.1 Att vara rom i migrationens Sverige

Dahlstedt (2016) har skrivit en artikel om att vara rom i migrationens Sverige. Det framkommer att romer försöker integrera sig i den svenska samhällsgemenskapen samtidigt som de upplever att de inte riktigt hör hemma där på grund av deras romska bakgrund. Även om de är formellt svenska medborgare så känner de sig ändå inte helt accepterade (Dahlstedt, 2016).

Romer upplever fortfarande diskriminering på flera områden idag. Till exempel nekas romer bostäder på grund av att det redan finns romer bosatta i området, dessutom finns det också en utbredd fördomsfullhet mot romer inom rättsväsendet. År 2013 avslöjades att Skånepolisen hade upprättat ett register över romer, som innehöll personuppgifter från över 4 700 människor, varav mer än 1 000 var barn under femton år. Diskriminering av romer är därför fortfarande en aktuell fråga, inte bara en del av historien (Dahlstedt, 2016).

2.2 Situationen för romer på arbetsmarknaden i Sverige

Eftersom forskningen kring situationen för romer på arbetsmarknaden i Sverige är begränsad har vi använt oss av en rapport från Länsstyrelsen Stockholm (2014). Både romer och tjänstemän anser att fördomar och negativa attityder gentemot romer utgör en betydande barriär för romer på arbetsmarknaden. Rapporten visar på att romer tenderar att utveckla olika

strategier för att hantera dessa fördomar när de möter arbetsgivare, arbetskamrater eller myndigheter. Vissa väljer att dölja sin romska identitet medan andra är öppna med att de är romer. Dessutom visar rapporten att problem med fördomar och diskriminering på arbetsmarknaden påverkar romerna negativt som individer, men att de anpassar sig genom att vara flexibla och göra sig attraktiva på arbetsmarknaden. En del väljer också att ta strid genom att engagera sig som aktivister och arbeta för en förändring av romers situation (Länsstyrelsen Stockholm, 2014).

Interaktionen mellan romer och myndigheter påverkas betydligt av avsaknaden av förtroende mellan parterna, vilket resulterar i en komplex situation som är svår att lösa. Fördomar och bristande kunskap om romers historia och situation på myndigheternas sida kan leda till att individer inte uppmärksammas och att det uppstår problem med bemötandet, kommunikationen och genomförandet av rätt insatser (Länsstyrelsen Stockholm, 2014).

2.3 Situationen för romer i arbetsmarknaden i Europa

En av studierna om diskriminering av romska kvinnor i Tjeckien visar att social utestängning av den romska befolkningen är relaterad till deras exkludering från arbetsmarknaden. Inkomstskillnader för romska kvinnor på arbetsmarknaden beror inte bara på skillnader i lön för kvinnor och män som utför samma arbete, utan snarare på de villkor som styr vilka specifika kvinnor som får tillträde till arbetsmarknaden (Merhaut, 2019).

Ett av de huvudsakliga problemen som är associerade med romsk etnicitet är den lägre utbildningsnivån jämfört med majoriteten av samhället. Dålig utbildning påverkar romernas ställning på arbetsmarknaden negativt eftersom den ofta leder till okvalificerade arbeten. Dessutom är det svårt att ta sig in på den nuvarande arbetsmarknaden eftersom det finns en kontinuerlig minskning av efterfrågan av okvalificerad arbetskraft (Merhaut, 2019).

Orsakerna till att romer har lägre utbildningsnivå än majoriteten av samhället har flera skäl. Bristande motivation och fruktan för diskriminering på arbetsmarknaden är en av anledningarna. Dessutom skiljer sig kunskapen och den miljö som romska barn växer upp i

från majoriteten av samhället. På senare tid har romska barn ofta placerats i särskilda skolor, vilket hindrar deras tillgång till vidareutbildning (Merhaut, 2019).

En annan studie om diskriminering mot romska kvinnor i Grekland visar att etniska minoriteter, särskilt romska kvinnor, är de mest utsatta för multipel diskriminering. De löper också högre risker att hamna utanför samhället och hamna i fattigdom jämfört med kvinnor i majoritetsbefolkningen och minoritetsmän, särskilt när det gäller att få tillgång till sysselsättning, utbildning och hälso- och sociala tjänster (Drydakis, 2012).

Romska kvinnor är inte bara överrepresenterade i arbeten inom den privata sektorn och arbetarjobb, utan också i lågbetalda jobb. Enligt uppskattningar möter romska kvinnor med högre utbildning, som har examen från universitet eller teknisk skola, fortfarande en lägre löneskillnad jämfört med andra kvinnor med samma utbildning. Detta tyder på att även välutbildade romska kvinnor stöter på starka fördomar och diskriminering på arbetsmarknaden. Trots att det finns utbredd lagstiftning mot diskriminering fortsätter denna diskriminering att finnas kvar på arbetsmarknaden (Drydakis, 2012).

3. Teorier

3.1 Goffmans stigma

Goffmans (2011) teori om stigma handlar om hur människor som bär på en stämpel eller etikett som annorlunda eller avvikande från normen, upplever och hanterar stigmatisering och diskriminering från omgivningen. Goffman menar att stigmatiseringen kan delas upp i tre olika typer av stigma: fysiskt, psykiskt och beteendemässigt stigma. Dessa kan leda till att individen känner skam och skuld över sin stämpel och att de stigmatiserade dras med ett flertal sociala begränsningar i sitt dagliga liv. Goffman menar också att personer som bär på en negativ stämpel kan använda olika strategier för att hantera stigmatisering, som exempelvis att förneka, förklara eller kompensera för stämpeln (Goffman, 2011).

Stigma påverkar en persons identitet genom att skapa ett gap mellan den personen och den normala eller accepterade gruppen i samhället. Detta kan leda till att personen som bär på avvikande drag internaliserar negativa självbilder, känner sig avvisad och skäms över sin identitet (Goffman, 2011).

Stigmatisering mot romer på en arbetsplats kan utifrån Goffmans teori om stigma innebära att romer behandlas negativt eller diskrimineras på grund av sin etniska bakgrund. Detta kan innebära att romer missgynnas när det gäller anställning, befordran, löneökningar och arbetsmiljö. En stigmatisering av romer på arbetsplatsen kan också leda till att de inte känner sig välkomna eller trygga på arbetsplatsen och kan skapa en kultur av mobbning eller utfrysning. All denna behandling kan skada romernas självkänsla och självförtroende och kan påverka deras prestationer och självkänslan i arbetslivet negativt (Goffman, 2011).

3.2 Elias etablerade och outsiders

Elias har utvecklat en teori som är baserad på en undersökning om hur bostadsområden i en engelsk förort påverkas av konflikten mellan invånare i det väletablerade området och inflyttare från London. De etablerade invånarna ansåg att de nya inflyttarna hotade deras normer, värderingar och sätt att leva. För att upprätthålla skillnaderna mellan grupperna, använde de etablerade invånarna sin sammanhållning som en maktresurs. Detta uppnåddes genom att undvika sociala kontakter med "outsiders" utanför arbetsplatsen och genom att se ner på dem som grupp (Elias & Scotson, 2010).

Elias diskuterar hur gruppens sammanhållning etableras och fungerar genom minnen, delade värderingar och långvarig intim vänskap. Denna självklara och outtalade sammanhållning och interaktion skapar maktrelationer mellan etablerade och "outsiders" och i denna undersökning hade de gamla familjernas nätverk en sådan karaktär. Nykomlingarna förstod inte varför de uteslöts och stigmatiserades som sämre folk eftersom det inte fanns några tydliga skillnader mellan grupperna. Den enda skillnaden var att den ena gruppen hade varit bosatt i området i två eller tre generationer, medan den andra gruppen var nykomlingar och främlingar till varandra. Detta räckte för att skapa den grad av sammanhållning, gemenskap och kollektiv identifikation som behövdes för att väcka den euforiska belåtenheten av att ingå i en högre värderad grupp och förakt för andra grupper. Efter en tid accepterade nykomlingarna att de tillhörde en mindre aktad och respekterad grupp med en slags förvånad resignation (Elias & Scotson, 2010).

Grupper med makt tenderar att betrakta sig själva som bättre än andra grupper och kan påtvinga sin egen definition av både sig själva och den andra gruppen. I denna undersökning fanns det inga skillnader mellan de etablerade och "outsiders" men etnicitet, klass och kön kan också vara en faktor till att man behandlar en grupp som outsiders. Precis som i undersökningen om bostadsområden i en engelsk förort, kan etablerade grupper använda sin sammanhållning som en maktresurs för att exkludera romer från samhället och på så sätt upprätthålla sin egen position och status. Etnicitet och kulturella skillnader kan spela en stor roll i denna process (Elias & Scotson, 2010)

3.3 Du Bois dubbel medvetenhet

Teorin om dubbel medvetenhet handlar om den konstanta splittringen som många afroamerikaner upplever på grund av att de är en minoritet i ett samhälle som har en fördomsfull syn på dem. Enligt Du Bois (1990) upplever svarta amerikaner en dubbel medvetenhet som innebär att de är medvetna om hur de uppfattas av omvärlden samtidigt som de är medvetna om sin egen självbild och erfarenhet vilket leder till att de konstant måste navigera mellan att vara en del av den afroamerikanska kulturen och samtidigt anpassa sig till den vita amerikanska kulturen. Att navigera mellan två olika världar leder alltså till en så kallad dubbel medvetenhet som innebär att svarta medborgare är tvungna att se sig själva

genom de vita medborgarnas ögon, samtidigt som de ser sig själva genom sina egna ögon. Detta kan leda till en konstant kamp för självkänsla och identitet som påverkas av andras fördomar, rasism och negativa attityder gentemot gruppen. Du Bois menar att en individs självkänsla och självbild kan påverkas negativt genom att personen ständigt behöver vara medveten om hur omvärlden uppfattar och ser på en (Du Bois, 1990).

Du Bois (1990) menade också att dubbel medvetenhet kan leda till en starkare känsla av samhörighet inom den interna kulturen då man delar erfarenheter och en känsla av gemenskap med varandra på grund av att man delar en gemensam bakgrund och gemensamma faktorer om ens självbild utifrån samhällets ögon (Du Bois, 1990).

Teorin kan appliceras på romer som i en svensk kontext måste förhålla sig till samhället samtidigt som de måste förhålla sig till sin egen identitet och kultur, som påverkas av fördomar och antiromism (Du Bois, 1990).

3.4 Willis motkultur

Willis (1981) teori om motkultur handlar om hur ungdomar i arbetarklassen, som han på 70-talets England studerade genom deltagande observation, skapade en motkultur som utmanade och avvek från samhällets normer och värderingar. Enligt Willis (1981) var denna motkultur en reaktion på det hierarkiska klassamhället där ungdomarna inte såg någon mening med att utbilda sig eller skaffa sig en högre utbildning då ”samhället där ute” ändå inte var något för dem. Genom att avvisa traditionella akademiska prestationer skapade de i stället en kultur av rebelliskt beteende. Denna motkultur gav ungdomarna en känsla av gemenskap och självrespekt som de inte kunde hitta inom samhällets klasshierarki (Willis, 1981).

Willis teori om motkultur hävdar att motkultur kan bidra till klassreproduktion på lång sikt, trots att det kan verka som om den primärt utmanar samhällets normer och värderingar. Enligt Willis kan motkultur skapa en falsk känsla av opposition mot samhällets institutioner och normer, samtidigt som den faktiskt reproducerar den sociala och ekonomiska ojämlikheten i samhället. Willis menar att ungdomar i motkulturen ofta saknar den nödvändiga kunskapen och kapitalet som krävs för att ta sig ur arbetarklassen och uppåt i samhällets hierarki och därmed istället klass positioneras ytterligare (Willis, 1981).

Willis teori om motkultur bidrar till en förståelse kring klassmobilitet och hur grupper som är socialt marginaliserade och upplever diskriminering eller brist på möjligheter att ta sig uppåt i samhället, kan skapa en motkultur som ger dem en känsla av gemenskap och självrespekt. Denna teori kan appliceras på romer då vi med hjälp av begreppet motkultur också kan få en bättre förståelse kring varför vissa grupper i samhället inte värderar utbildning och vilka faktorer i samhällshierarkin som bidrar till detta (Willis, 1981).

3.5 Bourdieu kapital

Bourdieu's teori om kapital handlar om hur olika former av kapital påverkar individens sociala ställning och möjligheter i samhället. Enligt Bourdieu finns det tre huvudformer av kapital: ekonomiskt kapital, kulturellt kapital och socialt kapital. Ekonomiskt kapital handlar om det monetära värdet av en persons resurser, inklusive inkomst, tillgångar och egendom. Det är det mest uppenbara och lätt mätbara kapitalet, och det är också den form av kapital som traditionellt har varit mest eftertraktad och högst värderad i samhället. En person med mycket ekonomiskt kapital har större möjlighet att köpa sig till en högre social status, utbildning och inflytande i samhället (Engdahl & Larsson, 2011).

Kulturellt kapital handlar om icke-monetära resurser, såsom utbildning, språkkunskaper, konstnärlig smak och kunskap om historia och kultur. Socialt kapital handlar om de sociala nätverk som en person har tillgång till, såsom vänner, bekanta och kollegor. Detta kapital kan också ses som ett slags "socialt förtroendekapital" - en person med mycket socialt kapital har större möjlighet att dra nytta av samarbeten, rekommendationer och andra fördelar som kommer av att ha en stark social position. Det sociala kapitalet är ofta beroende av en persons bakgrund och sociala miljö, men det kan också byggas upp genom aktivt arbete och engagemang i sociala sammanhang (Engdahl & Larsson, 2011).

Bourdieu menar att dessa tre kapitalformer är tätt sammanlänkade och påverkar varandra. En person med mycket ekonomiskt kapital har ofta också mer möjlighet att skaffa sig kulturellt och socialt kapital, och vice versa. Bourdieu argumenterar för att kapitalen är ojämnt fördelade i samhället och att det är svårt för människor som saknar vissa former av kapital att uppnå makt och inflytande (Engdahl & Larsson, 2011). Bourdieu's teori om kapital är en användbar ram för att förstå hur olika former av kapital påverkar romers möjligheter att avancera i

arbetslivet och hur deras upplevelser av antiromism kan påverka deras motivation och vilja att nå framgång på arbetsplatsen.

4. Metod och etiska reflektioner

4.1 Metodval

Kvalitativ metod med kvalitativa intervjuer är en forskningsmetod som används för att samla in djupgående information om en persons upplevelser, åsikter, värderingar och erfarenheter. Individuella intervjuer innebär att forskaren ställer öppna frågor till en respondent och låter dem svara på ett fritt och utförligt sätt. Kvalitativa intervjuer är ett lämpligt metodval när man vill studera fenomen där respondenterna behöver utrymme för att beskriva sina egna erfarenheter och tolkningar som tar hänsyn till den subjektiva upplevelsen. Kvalitativa intervjuer kan således skapa en fördjupad förståelse och bidra till att besvara våra frågeställningar och samtidigt skapa en grund för att formulera nya hypoteser och framtida forskningsämnen (Yin, 2013).

Efter att ha utformat syfte och frågeställningar arbetade vi vidare med vilken metod som är mest lämplig för vår studie. Då det är syftet, (vad det är vi vill undersöka och varför) som styr vilken metod som är lämpligast och eftersom kvalitativ metod är en forskningsmetod som fokuserar på att undersöka och förstå fenomen och förhållanden som inte enkelt kan kvantifieras eller mätas med numeriska data, så bestämde vi att kvalitativ metod är den mest lämpliga för vår frågeställning. Kvalitativ metod lämpar sig mest för vår studie då frågeställningen som vi vill ha svar på går att besvara genom observation, intervjuer, fältarbete eller andra icke-numeriska metoder som ingår under kvalitativ metod. En kvalitativ metod är bra att använda när man vill undersöka människors upplevelser, värderingar, attityder och beteenden, vilket var precis det vi ville göra. Genom att använda kvalitativ metod med individuella semistrukturerade intervjuer kunde vi få en djupare förståelse av romers upplevelser av antiromism (Yin, 2013).

4.2 Intervjuer

Semistrukturerade intervjuer är en metod som används inom forskning och intervjuer. Det är en metod som innebär att intervjuaren har en grundläggande plan för vilka frågor som ska ställas men där det också finns viss flexibilitet att ställa följdfrågor och ställa nya frågor som kan dyka upp under intervjun (Yin, 2013). Därför är semistrukturerade intervjuer den mest

lämpliga metoden i vår studie. Samtidigt finns det en övergripande struktur och mål för intervjun vilket säkerställer att det är relevanta frågor som ställs och att datainsamlingen är konsistent och jämförbar. Semistrukturerade intervjuer kan också hjälpa till att minska risken för fördomar eller ledande frågor genom att använda öppna frågor för att få en djupare förståelse för intervjupersonens synpunkter och erfarenheter. Som helhet bidrar semistrukturerade intervjuer till en mer gedigen forskningsmetodologi och kan bidra till att hitta kvalitativt rik och värdefull data, vilket lämpar sig för vårt syfte och frågeställning (Yin, 2013).

Vi utarbetade en intervjuguide (se bilaga 1) som innehåller frågor relaterade till olika teman som omfattar de områden vi ville undersöka. Vi identifierade sex huvudsakliga teman: bakgrund, diskriminering, identitet och etnicitet, samt arbete och utbildning. Intervjuguide utformades för att passa vårt syfte och forskningsfrågor och för att få så informativa och utförliga svar som möjligt. Trots att guiden var väl strukturerad, gjorde vi intervjuerna semistrukturerade genom att anpassa och ställa följdfrågor baserade på varje intervjuperson och situation. Vi gjorde ett stort utrymme för intervjupersonerna att också svara med sina egna ord och perspektiv då det fanns frågor med öppna svar och mindre strukturerade och i den meningen var intervjuerna semistrukturerade. Detta tillvägagångssätt möjliggjorde att vi kunde besvara studiens forskningsfrågor genom den data vi lyckades samla in.

Intervjuerna genomfördes via videolänk genom Zoom. Att genomföra kvalitativa intervjuer via Zoom kan vara fördelaktigt på många sätt, särskilt när det gäller att nå geografiskt spridda intervjupersoner, vilket var fallet i vår studie. Det finns också vissa nackdelar med att använda denna metod eftersom det leder till en begränsad icke-verbal kommunikation. Genom att intervjua online kan viktig icke-verbal kommunikation gå förlorad. En stor del av kommunikationen sker genom kroppsspråk, ansiktsuttryck och tonfall. Genom en virtuell plattform kan det vara svårt att fånga dessa nyanser på samma sätt, vilket kan påverka tolkningen av respondenternas svar.

Alla intervjuer har blivit inspelade från start till slut med applikation röstinspelning via mobiltelefon. Våra sju intervjupersoner har alla blivit intervjuade i 1–2 h var.

Alla inspelningar blivit fullt transkriberade inför analys och slutsats för att därefter raderas.

4.3 Urval

För att genomföra kvalitativa intervjuer måste forskaren välja föremålet för undersökningen, identifiera lämpliga deltagare och bestämma vilka frågor som ska ställas, det så kallade urvalet och intervjuguiden. Yin (2013) förespråkar avsiktligt urval som en lämplig metod för att välja intervjupersoner i en kvalitativ studie. Avsiktligt urval innebär att man väljer intervjupersoner utifrån deras relevans för forskningsfrågan och deras förmåga att ge djupgående och meningsfulla svar. En av fördelarna med avsiktligt urval är att det gör det möjligt att välja intervjupersoner som är experter inom det undersökta området eller som representerar olika perspektiv eller erfarenheter av fenomenet. På så sätt kan man få en bredare och mer nyanserad förståelse av det som studeras. En annan fördel med avsiktligt urval är att det kan bidra till att öka validiteten och reliabiliteten i studien, genom att man väljer intervjupersoner som är mest relevanta för forskningsfrågan och som kan ge mest relevanta svar. Detta kan minska risken för bias och öka möjligheten att dra trovärdiga slutsatser från data (Yin, 2013).

Eftersom vi vill undersöka romers upplevelser av antiromism är det således ett krav att de människor vi intervjuar identifierar sig själva som romer. Eftersom vi vill undersöka hur arbetsrelaterad diskriminering påverkar romerna är det också krav att personen vi intervjuar har ett arbete eller annan huvudsaklig sysselsättning. Kravet på att intervjupersonen ska vara myndig handlar delvis om etiska dilemman, att man vid undersökningar där minderåriga ingår, tillämpar de särskilda kraven som finns för att skydda barn (Dalen, 2015). Vi har hittat våra intervjupersoner genom appen Instagram där vi annonserat om vår studie och vilka intervjupersoner vi söker genom ett konto som arbetar med att sprida kunskap och synliggöra en nyanserad bild av romer som minoritetsgrupp.

Att hitta intervjupersoner till vår studie på Instagram var fördelaktigt då vi kunde nå ut till romer genom kontot vi annonserade genom och där de som var intresserade av att medverka själva kontaktade oss. Det finns även nackdelar med att hitta intervjupersoner på Instagram och en av dessa är att Instagram används av en viss demografisk grupp, vilket gör att vi missat möjligheten att nå ut till människor utanför den gruppen. Det kan påverka representativiteten och generaliserbarheten av våra resultat. Instagram kan också vara begränsat till vissa

åldersgrupper, intressen eller socioekonomiska bakgrunder vilket kan leda till att det kan vara svårt att nå ut till olika målgrupper och få en varierad mix av deltagare i vår studie.

Sju stycken deltog i studien varav sex var tjänstemän medan en var student, fyra av deltagarna var män och tre var kvinnor. Av kvinnorna var två socionomer och en kriminologistudent. Två av männen arbetar för myndigheter medan de andra två arbetar som gymnasielärare samt planingenjör.

4.4 Analyismetod

Vi har analyserat våra intervjuer genom Yins (2013) fem olika faser för analys av kvalitativ data. Den första fasan som är sammanställning innebar att vi började med att sammanställa och organisera våra intervjuer som vi efter genomförandet omgående transkriberade ordagrant från ljud till text där varje intervju fick ett eget textdokument (Yin, 2013).

Därefter började vi med den andra fasan som Yin (2013) benämner som demontering. Detta innebar att vi demonterade våra intervjuer och kodade dem genom att ge dem nya etiketter och organisera in dem i nya grupper och kategorier baserat på innehåll. Vi utförde detta digitalt genom att skapa dokument för varje kod där vi sedan placerade våra koder i tillhörande dokument (Yin, 2013). Våra koder var: dölja sin etnicitet, motverka och krossa fördomar, familj, stigma, fördomar och utbildning.

Den tredje fasan som Yin (2013) refererar till som remontering innebar att vi omorganiserade vår data i de olika koderna genom att koda om och hitta gemensamma mönster och teman som finns i datan. Detta innebar att vi kunde identifiera liknande och gemensamma beståndsdelar i vår data och därmed gruppera dem i större teman. Detta analysätt innebar samtidigt att vi också hittade olikartade delar som var annorlunda än merparten, vilket är både relevant och betydelsefullt för vår slutsats. Detta kunde handla om saker som flera personer sa att de upplevde på ett sätt men som någon annan sa var på något helt annat sätt. Genom att koda systematiskt enligt ovan kunde vi således hitta dessa beståndsdelar i vår data och därmed analysera den (Yin, 2013).

Den fjärde fasan gick ut på att vi tolkade vår nya data som slutligen efter flertalet likt en cirkel omgångar av demontering – tolkning av data – remontering mynnade ut i de fem olika teman

vi använder oss av i vår analys (Yin, 2013).

Den sista fasen bestod av vår slutsats och vad vi således, efter fyra steg av analys, hade kommit fram till (Yin, 2013).

4.5 Forskningsetiska principer

För att säkerställa etiskt korrekt forskning har deltagarna informerats om syftet med studien, vilken data som ska samlas in, hur datan kommer att förbrukas och hur vi kommer hantera deras personuppgifter. Dessutom har det framhållits att de har rätt att avbryta sin medverkan när som helst utan att behöva motivera det. Detta har informerats via ett informationsbrev innan intervjun har påbörjats samt verbalt i början av varje intervju. Via informationsbrevet har vi fått varje deltagares samtycke att delta i studien med underskrift. All personlig data som samlats in har behandlats konfidentiellt och skyddats mot obehörig åtkomst då de har sparats på telefon med lösenord. För att skydda integriteten av deltagarna har all data som kan identifiera enskilda personer inte publicerats eller inte samlats in alls om det inte varit nödvändigt för studiens syfte. Deltagarna har dessutom fått vara anonyma (Dalen, 2015).

Eftersom romer är en utsatt grupp är det ett krav att ta hänsyn till deras erfarenheter av diskriminering, detta har skett genom att informera att de inte ska känna sig pressade till att prata om något eller dela med sig av erfarenheter om de inte känner sig bekväma med (Dalen, 2015). En stark etisk princip är att den studie vi gör ska mynna ut i någonting positivt och bidra med förbättring vilket vi synnerligen tillämpat och tror på, särskilt då antiromism är ett underbeforskat område i Sverige.

5. Resultat och analys

5.1 Fördomar

Enligt Goffmans (2011) teori om stigma kan romer påverkas av fördomar på flera olika sätt. Stigma är en social etikett som används för det som ses som avvikande från normen och är en produkt av interaktionen mellan individ och samhälle. För romer kan detta enligt stigmat teorin komma från fördomar kring deras etnicitet, kultur och livsstil.

Intervjuperson 2: *...Att man är kriminell och att man inte vill att ens barn ska gå i skolan och att man gifter bort sina barn väldigt tidigt.*

Intervjuperson 3: *Det typiska är att vi stjälar och ställer till med problem.*

Gruppstigma är när en hel grupp anses avvika från normen och blir stigmatiserad på grund av det (Goffman 2011). I fallet med romer kan denna stigmatisering skapa en känsla av skam och skuld hos gruppen och leda till att romer upplever diskriminering och förtryck i samhället. De kan bli marginaliserade och exkluderade från samhället, vilket kan leda till att de inte har samma tillgång till utbildning, arbete och hälsa som andra. Goffmans (2011) teori om stigma visar hur fördomar och stereotyper kan leda till en negativ självbild och social marginalisering.

Intervjuperson 3: *När jag sagt att jag är rom så kanske folk har haft lite förutfattade meningar eftersom att vi romer är väl ganska lågt ställda i den samhälleliga hierarkin.*

Stigma är en konstruerad avvikelse som påverkar individens betraktelse och behandling i samhället. Stigmatiska attribut kan leda till fördomar, diskriminering och socialt utanförskap. I ovanstående citat framgår det att intervjupersonen upplever förutfattade meningar kopplade till deras romska identitet. Det antyder medvetenhet om den låga samhälleliga statusen för romer och de sociala strukturer som påverkar deras uppfattning och behandling. Enligt Goffmans teori (2011) är stigma en produkt av samhällets normer och attityder, vilket kan leda till känslor av stämplande och marginalisering för romer. Uttalandet kan också tolkas

som en självpresentation och strategi för att hantera stigmat genom att förklara eller förbereda sig för negativa reaktioner eller attityder från andra.

Intervjuperson 2: ...Min pappas faster blev tvingad till att göra abort när hon var gravid och till tvångssterilisering endast på grund av att hon var rom. Jag växte ju upp med det och såg hennes sorg, som barn tänkte jag inte mycket på det men sen blev jag tonåring och började förstå att det var fruktansvärt. Lagstiftningen ändrades innan jag föddes, men det var ändå en skräck man hade. Och det är ju ändå någon så pass nära mig. Det känns liksom inte verkligt för mig att det ens har hänt.

I citatet framkommer en personlig berättelse om hur intervjupersonens pappas faster, som var rom, tvingades genomgå abort och tvångssterilisering på grund av sin romska identitet. Detta exemplifierar tydligt hur stigma kan leda till diskriminering och övergrepp mot en grupp.

Goffmans (2011) teori betonar att stigma inte bara handlar om den individuella erfarenheten utan också om sociala strukturer och maktrelationer. I detta fall blir det tydligt hur lagstiftningen och politiska beslut påverkar stigmat och dess konsekvenser. Även om lagstiftningen ändrades innan personen föddes, påverkas hen fortfarande av historien och de trauman som deras nära anhörig har upplevt.

Uttalandet visar också på hur stigmat påverkar individens egen identitet och förståelse. Som barn kanske personen inte fullt ut förstod konsekvenserna av det som hände men som tonåring blev de medvetna om den fruktansvärda behandlingen och det traumat som drabbade deras släkting. Detta refererar Goffman (2011) till självpresentation och hur individer med stigmatiska egenskaper kan forma sin egen identitet baserat på samhällets reaktioner och behandling av gruppen de tillhör..

Detta är dessutom ett exempel på hur en grupp kan utsättas för diskriminering och förtryck av en annan grupp som har makt och inflytande. Detta exemplifierar också hur en grupp kan bli stigmatiserad och betraktad som mindre värdefull än en annan grupp, trots att det inte finns några objektiva skillnader mellan grupperna. Enligt Elias (2010) teori om etablerade och outsiders skulle den mäktiga gruppen här betrakta sig själva som bättre än romerna och utrustade med en form av "gruppkarisma", vilket skulle motivera deras behandling av romerna som outsiders (Elias & Scotson, 2010).

Intervjuperson 7: *Jag har hört många ungdomar i skolan uttala sig, jag är ingen zigenare, jag har pengar och sådana saker så fördomar finns att vi romer är fattiga och smutsiga och tjuvar för att försörja oss.*

I ovanstående citat framkommer det att ungdomar i skolan uttrycker fördomar om romer genom att associera dem med fattigdom, smutsighet och tjuveri. Detta exemplifierar Goffmans (2011) teori om stigma, där negativa fördomar och stereotyper påverkar hur en grupp betraktas och behandlas. Romer blir stämplade som avvikande eller "outsiders" i samhället på grund av fördomar som dessa ungdomar uttrycker.

5.2 Identitet och dubbel medvetenhet

Romer kan relatera till Du Bois (1990) och hans teori om dubbel medvetenhet. De upplever en kluvenhet mellan sin kulturella identitet och majoritetssamhällets projicerade bild av dem. Som minoritet har romer behövt anpassa sig till normerna i majoritetssamhället och kompromissa sin egen kultur för att passa in. Samtidigt har de bevarat sin egen kultur och traditioner, vilket skapar en konflikt mellan deras självbild och majoritetens uppfattning. Denna dubbla medvetenhet kan leda till inre konflikter och en känsla av att inte tillhöra någonstans (Du Bois, 1990). De kan uppleva en splittring mellan sin kultur och majoritetens kultur, vilket skapar utmaningar i deras relationer och deras integration i samhället.

Intervjuperson 1: *...Jag sa till mamma att jag berättat att jag är rom på jobbet och hon sa men varför har du gjort det? för hon var väldigt orolig över hur de skulle behandla mig och hon sa de har inte en bra bild av oss romer, jag sa men det är just därför vi ska säga att vi är romer, för att om ingen vågar säga att man är rom, då kommer de ju ha kvar den här synen på oss.*

I citatet framkommer det att personen har berättat för sin mamma att de har avslöjat sin romska identitet på jobbet. Mamman reagerar med oro och ifrågasätter varför personen gjorde det. Detta visar på en medvetenhet om hur romer kan bli behandlade och att det finns fördomar och negativa attityder gentemot romer i samhället. Detta kan kopplas till Du Bois (1990) teori om dubbel medvetenhet, där personen är medveten om både sin egen syn på sig och samtidigt hur de betraktas av majoritetssamhället. Intervjupersonens svar till mamman

visar en förståelse för dubbel medvetenhet och en önskan om att utmana och förändra den negativa synen på romer. Genom att vara öppen om sin romska identitet försöker personen utmana stereotyper och fördomar och bidra till att ändra den negativa bilden av romer i samhället.

Intervjuperson 6: ...När man säger att man är rom är det inte många som fattar vad rom innebär. Alltså för folk pratar om zigenare och jag gillar inte att förknippa mig till zigenare utan jag är rom och rom är en människa.

I citatet framgår det att personen uttrycker en motvilja till att förknippas med ordet "zigenare" och betonar sin romska identitet som att vara människa. Detta reflekterar en medvetenhet om behovet av att korrigera det genom att framhålla sin mänskliga identitet. Detta kan relateras till Du Bois (1990) teori om dubbel medvetenhet, där personen är medveten om hur deras identitet betraktas av samhället och samtidigt försöker stärka sin egen självsyn och värde genom att betona sin mänskliga natur.

Intervjuperson 6: ...Jag tror det var den här skammen som följer med. Det är ett paket som kommer med när man är rom, tyvärr. När man är ung och man bildar sin egen identitet så vill man ju inte göra bort sig själv. Så man undviker ju och vill inte hamna i rampljuset på negativa saker.

I citatet framgår det att personen känt skam kopplad till sin romska identitet. Detta kan relateras till Goffmans (2011) teori om stigma, där individer som bär på en stigmatisk egenskap eller identitet kan internalisera samhällets negativa attityder och känna skam eller självzensur på grund av dessa fördomar. Personens upplevelse av att "skammen följer med" och att det är ett paket som kommer med när man är rom tyder på hur stigmatisering kan påverka självkänsla och självidentitet.

Vidare betonar personen vikten av att undvika negativ uppmärksamhet och att inte göra bort sig själv. Detta kan relateras till Du Bois (1990) teori om dubbel medvetenhet, där personen är medveten om samhällets fördomar och negativa stereotyper mot romer. Som ung och under process att forma sin identitet strävar personen efter att undvika att bli stigmatiserad eller hamna i negativt rampljus. Detta kan vara en försvarsmekanism för att skydda sin självsyn och undvika att bli reducerad till fördomar och stereotyper

Intervjuperson 3: *...Jag minns inte om det kanske var i låg- eller mellanstadiet där jag Googlade om romer så kom det ju upp allt möjligt. Då insåg jag att folk uppskattar inte uppskattar oss.*

I citatet framkommer det att personen Googlade om romer under sin tid i låg- eller mellanstadiet och stötte på olika information och reaktioner. Vidare nämner personen att hen insåg att folk inte uppskattar romer så mycket. Detta kan kopplas till Goffmans (2011) teori om stigma, där romer kan stigmatiseras och mötas av negativa attityder och fördomar från den etablerade majoriteten. Genom att Googla och stöta på negativ information om romer blir personen medveten om den diskriminering och brist på uppskattning som romer kan möta i samhället.

5.3 Dölja sin etnicitet

Det är vanligt att romer upplever skam när de ska presentera deras etnicitet. En vanlig strategi romer använder för att undvika skammen är att dölja sin etnicitet.

Intervjuperson 5: *När jag var yngre sa jag aldrig att jag var rom. Jag har alltid känt av hur man yttrar sig om romer och jag ville inte sätta mig i den situationen.*

I citatet framkommer det att personen inte berättade att de var rom när de var yngre. Detta kan tolkas som en strategi för att undvika att hamna i en utsatt position. Genom att dölja sin romska identitet undviker personen att bli stigmatiserad (Goffman, 2011) och möta negativa attityder och fördomar från den etablerade majoriteten. Detta kan också relateras till teorin om etablerade och outsiders, där personer som tillhör en outsider-grupp ofta känner sig marginaliserade och utestängda från den etablerade gruppen (Elias & Scotson, 2010)..

Intervjuperson 3: *Jag sökte praktik och jag hade svårt för att hitta praktik men jag blev inkallad till länsstyrelsen för en praktikplats men så frågade de var kommer du ifrån och den gången valde jag att bara säga jag är från Kosovo.*

För att undvika diskriminering och fördomar kan en person välja att dölja sin etnicitet och försöka anpassa sig till normerna och värderingarna i den etablerade gruppen. Andra faktorer som kan påverka valet att dölja sin etnicitet inkluderar individuella erfarenheter av

diskriminering eller rasism, rädsla för våld eller trakasserier, eller en känsla av osäkerhet kring sin identitet och tillhörighet (Elias & Scotson, 2010).

Intervjuperson 3: *De flesta av mina släktingar döljer att de är romer, de säger att de är något annat och det är väl bara för att de är oroliga över att de ska bli behandlade annorlunda eller något sådant.*

I citatet från Intervjuperson 3 framkommer det att de flesta av personens släktingar döljer sin romska identitet och säger att de är något annat. Detta kan kopplas till teorin om stigma (Goffman 2011), där personerna är oroliga över att bli behandlade annorlunda på grund av sin romska identitet. Genom att dölja sin identitet försöker de undvika den stigmatisering och diskriminering som kan följa med att vara rom.

Intervjuperson 1: *Det kändes jättejobbigt att inte säga att jag är rom. Jag kände att jag dolde något. Jag tänkte vad fan nu har jag kommit dem så pass nära och jag ser vad de har för värderingar. Det här är bra människor, och då kände jag mig trygg att komma ut som rom. Sen sa jag till mig själv, det här var första och sista gången jag dolde min romska bakgrund, från och med nu ska jag alltid berätta för att jag trivdes inte att jag gick och dolde min identitet.*

I citatet från Intervjuperson 1 framgår det att personen kände sig obekvämt med att inte berätta att hen var rom. Detta kan relateras till teorin om stigma (Goffman 2011) där personen upplevde att hen dolde något och kände sig tvungen att anpassa sig för att passa in. När personen insåg att de personer hen kommit nära hade positiva värderingar, kände hen sig trygg nog att komma ut som rom och bestämde sig för att inte längre dölja sin identitet. Detta kan kopplas till teorin om dubbel medvetenhet (Du Bois, 1990) där personen var medveten om både den negativa stigmatiseringen mot romer och den positiva responsen från de personer hen kommit nära. Genom att välja att avslöja sin romska bakgrund strävade personen efter att införliva sin romska identitet och vara stolt över den.

Intervjuperson 1: ...*Kvällen innan jag skulle flytta till Umeå för att plugga sa min mamma snälla säg inte att du är rom. Jag tänkte ju längre upp i Sverige så är man mer fientlig mot invandrare och romer. Och det var då jag faktiskt tänkte att jag ska lyssna på henne. Men jag berättade sen efter ett år, alltså när jag väl fick vänner. Jag själv tyckte att det var så pinsamt men det byggdes upp på grund av mamma, det var mer för hennes skull för att hon ska vara lugn, att inget dåligt ska hända eller att jag inte ska bli diskriminerad.*

I citatet framgår det att personens mamma uppmanade hen att inte berätta att hen var rom när hen skulle flytta till Umeå för att studera. Mamma var medveten om den negativa inställningen och fientligheten som kan finnas mot invandrare och romer i vissa delar av Sverige och ville skydda sitt barn från eventuell diskriminering eller obehagliga situationer. Mamma uppmanade hen att anpassa sig till den etablerade gruppen och undvika att avslöja sin romska identitet (Elias & Scotson, 2010).

Personen valde att lyssna på sin mamma och höll sin romska identitet hemlig under det första året i Umeå. Det framgår att personen själv ansåg att det var pinsamt att dölja sin identitet, men hen gjorde det huvudsakligen för att lugna sin mamma och undvika negativa konsekvenser. Denna situation kan kopplas till teorin om stigma (Goffman, 2011) där personen är medveten om den negativa stigmatiseringen och diskrimineringen som kan följa med att vara rom. För att undvika dessa negativa reaktioner och för att känna sig trygg valde personen att anpassa sig till den etablerade gruppen och hålla sin identitet dold.

Intervjuperson 2: ...*När jag började jobba som undersköterska sa jag inte att jag var rom. Jag brukade höra på fikarasten ibland från mina arbetskamrater när de läste om saker som hänt: men det är säkert zigenare och jag bara titta på de och tänkte vad fan säger ni? Jag tänkte jag ska vara tyst liksom. Ja, men det är de här tattarna, de har väl ingenstans att bo typ och de bor väl i någon husvagn alltså typ såna här kommentarer. Jag sa ingenting fastän jag inombords brann av ilska. Jag tänkte varför säger jag ingenting? Då tänkte jag ändå någonstans i bakhuvudet att säger jag ifrån kanske jag inte får vara kvar här.*

Citatet visar hur personen, som då arbetade som undersköterska, valde att inte avslöja sin romska identitet för sina arbetskamrater. Detta kan kopplas till teorin om etablerade och outsiders, där personen ansåg sig vara en outsider och inte tillhöra den etablerade gruppen på arbetsplatsen. Personens beslut att dölja sin identitet kan bero på rädslan för att bli stämplad och behandlad annorlunda av sina arbetskamrater (Elias & Scotson, 2010).

Citatet ger exempel på stereotyper och fördomar som personen hörde från sina arbetskamrater under fikarasten. Det framgår att kommentarerna handlade om "zigenare" och antaganden om deras boende. Personen kände ilska inför dessa stereotyper men valde ändå att vara tyst och inte säga ifrån. Det kan tolkas som att personen var rädd för att bli utstött eller inte accepterad om hen skulle göra sin romska identitet känd.

Därmed illustrerar citatet hur rädslan för att inte få vara kvar på arbetsplatsen och möjliga negativa konsekvenser av att avslöja sin romska identitet påverkar personens val att dölja sin identitet och att inte ifrågasätta de stereotyper och fördomar som framfördes av arbetskamraterna. Det visar på den dynamiken som uppstår när en individ upplever sig som en outsider och känner sig tvungen att anpassa sig till den etablerade gruppen för att undvika negativa konsekvenser och för att vara accepterad på arbetsplatsen (Elias & Scotson, 2010).

5.4 Klassresa genom högre utbildning

Romer är en minoritetsgrupp i samhället som historiskt stött på sociala och ekonomiska hinder när de försökt att få högre utbildning (Selling, 2014). En del av dessa hinder kan kopplas till bristande tillgång till olika typer av kapital. Till exempel kan romer ha mindre tillgång till ekonomiskt kapital och socialt kapital än andra grupper, eftersom de kan ha begränsade ekonomiska resurser och mindre tillgång till utbildning och kulturella resurser. Samtidigt kan de också sakna socialt kapital, eftersom de kanske inte har tillgång till samma nätverk och relationer som andra grupper.

Intervjuperson 4: Antiziganismen är klassbaserad, till exempel de som tigger utanför ICA har en låg klass. Har du det bättre ställt och du är utbildad så har du en bättre klass. Hur du uppför dig, har du bättre kläder, pengar och studerar vidare får du en högre klass fast du är rom.

Citatet kopplar antiromism till klasstrukturer och pekar på hur kapital, både ekonomiskt och kulturellt, påverkar uppfattningen om romer och deras position i samhället. Personen som uttalar sig framhäver att antiromism är klassbaserad och att den är kopplad till socioekonomiska faktorer. Det antyder att de romer som befinner sig i en låg socioekonomisk klass, såsom de som tigger utanför ICA, upplever mer antiromism jämfört med dem som har bättre ekonomisk ställning och utbildning. Bourdieus teori om kapital (Engdahl & Larsson, 2011) fokuserar på hur olika former av kapital, såsom ekonomiskt, socialt och kulturellt kapital, påverkar en individs position och möjligheter i samhället. I citatet betonas att en persons klassposition och kapital (t.ex. utbildning, kläder, pengar) spelar en roll i att bestämma deras sociala status och uppfattning om romer. En person som har det bättre ställt och utbildning kan anses ha högre klass och därmed få en högre status, trots att de är romer.

Intervjuperson 2: På universitetet pratade de mycket om att de flesta som går här har också föräldrar som är välutbildade och vi möter ju väldigt få som inte har utbildade föräldrar eller att man då är lågutbildad liksom och eller från minoritetsgrupper så dem och där satt jag liksom från en minoritetsgrupp med inte ens lågutbildade föräldrar utan med utbildade föräldrar. Jag räckte upp handen och jag var också från en förort då och så frågade jag hur tänker ni då för att jag är uppväxt i en förort, jag har utbildade föräldrar och jag är resande. Jag sitter ju här som fysisk person och utbildar mig också likaväl som alla andra 30 personer här och då sa alla bara oj, ja, vilken klassresa du gör.

Det finns dock exempel på romer som har lyckats bryta igenom klassgränserna och nå högre socioekonomisk ställning. Dessa framgångshistorier är ofta resultatet av hårt arbete, utbildning och förmågan att navigera i de komplexa sociala och kulturella koderna i majoritetssamhället. Delvis existerar det redan fördomar och den stigma som medföljer och delvis finns det också en motivation och behov av att krossa dessa fördomar och bevisa att den negativa bilden av romer inte stämmer. Flera av våra respondenter belyser just hur högre utbildning både varit ett sätt att göra en klassresa men också ett sätt att krossa de fördomar som våra intervjupersoner anser är de vanligaste gentemot romer - att de är lågutbildade, ointegrerade och kriminella.

Bourdies teori om kapital (Engdahl & Larsson, 2011) är relevant för romer som skaffar högre utbildning eftersom den belyser de olika typerna av kapital som individer kan besitta

och hur dessa påverkar deras möjligheter att lyckas inom olika samhällsområden såsom utbildning och arbetsliv. Bourdieu definierar kapital som något som kan omvandlas till makt eller ekonomiskt värde.

Intervjuperson 1: Jag kände att jag är nöjd och jag är tacksam att jag har liksom kunnat jobba på sjukhus som undersköterska men jag vet att jag kan mer så varför ska jag stanna, jag måste ju ha högre ambitioner och att jag kan som alla andra. Jag ska inte begränsa mig.

Kapitalteorin är dessutom relevant för romer som gör en klassresa eftersom den förklarar hur människors tillgång till olika typer av kapital kan påverka deras möjligheter att klättra upp i samhällshierarkin och göra en klassresa.

Intervjuperson 5: Du kan ju dölja att du är rom. Men du kan inte dölja dina betyg om du söker ett jobb. Så att utbilda sig är ju jätteviktigt på grund av att det är en förutsättning för att kunna få ett jobb och sen om du vill vara öppen med din romska identitet eller inte, det är en annan fråga, men dina meriter kan ingen ta ifrån dig.

Personen i citatet framhåller att utbildning är avgörande för att få anställning och betonar att akademiska meriter är objektiva faktorer som inte kan ifrågasättas på samma sätt som etnisk identitet, i detta fall romsk identitet. Bourdieu (Engdahl & Larsson, 2011) betonar olika former av kapital, där det kulturella kapitalet är i fokus här. Utbildning och meriter kan betraktas som en form av kulturellt kapital, vilket ger individer fördelar och ökar deras möjligheter. Det är en överförbar resurs som kan användas för att förbättra social status och position. Citatet antyder också en möjlig strategi för romer i förhållande till deras identitet. Att dölja sin romska identitet kan vara en överlevnadsstrategi för att undvika fördomar och diskriminering, samtidigt som det inte påverkar deras meriter och möjligheter som kommer från utbildning och prestationer.

Intervjuperson 2: ...När jag blev utbildad socionom började jag skriva i mitt CV att jag pratar romani för nu ses det ändå som en fördel och kompetens, att jag dels har kultur kompetensen och att jag har språket, för vi möter ju också många av vårt eget folk liksom. Så jag tänker att nu ser jag det ändå som en tillgång och nu har jag meriter.

Intervjuperson 1: *..nu i mitt CV när jag skickar iväg det och söker jobb så har jag skrivit att jag kan romani och jag kan bosniska och jag har aldrig haft svårt att få jobb som socionom. Jag brukar också berätta under mina intervjuer att jag är rom från Bosnien och det har liksom varit mer positivt även när jag jobbat i Malmö på myndigheten. Då har jag liksom varit med och tolkat och det har de sett som en resurs, att jag är rom.*

Intervjuperson 2 och Intervjuperson 1 betonar båda vikten av att inkludera sin romska identitet och språkkunskaper i sina CV:er och jobbsökningar. Genom att framhäva sin förmåga att tala romani och ha kunskap om romsk kultur, ser de det som en tillgång och kompetens som kan ge dem fördelar på arbetsmarknaden. Detta kan relateras till Bourdieus (Engdahl & Larsson, 2011) begrepp om kulturellt kapital, där språkkunskaper och kulturell kompetens betraktas som en resurs. Genom att inkludera sin romska identitet och språkkunskaper i sitt CV och under intervjuer markerar de sitt kulturella kapital och visar på en specifik kompetens som kan vara värdefull i yrken där de möter andra romer.

5.5 Familjens betydelse och klassreproduktion

Familjens betydelse för romer är ett återkommande tema bland våra intervjupersoner. I en situation av utanförskap kan familjen fungera som en viktig gemenskap där de känner sig integrerade och accepterade (Du Bois, 1990). Familjen kan också vara ett stödjande nätverk för personer med dubbel medvetenhet, särskilt när de möter fördomar eller diskriminering. Den ger emotionellt stöd, praktisk hjälp och en trygg plats att vara sig själv (Du Bois, 1990).

Intervjuperson 2: *För min del är det mycket kärlek. Är rädd om min familj skulle jag säga, liksom att man gör allt för sin familj, det finns inget som går före. Att man backar upp varandra i alla lägen, man finns där liksom. Alltså stark gemenskap faktiskt.*

Familjen kan också bidra till att bevara och överföra kulturella traditioner och värderingar, vilket är särskilt viktigt för personer som upplever att de har en dubbel identitet eller "inte passar in". Enligt teorin om etablerade och outsiders (Elias & Scotson, 2010) kan romers självbild påverkas av deras position som outsiders i samhället. De kan uppfatta sig själva som

mindre värda och mindre betydelsefulla än majoritetsbefolkningen och de kan också känna en känsla av utanförskap och isolering, vilket kan leda till en känsla av bristande tillhörighet.

Intervjuperson 3: *...Familj är väldigt viktigt och att vi håller starkt ihop, jag tror det beror på att det har varit ett sätt för oss att överleva eftersom att vi alltid har varit diskriminerade liksom, nuförtiden klarar vi ju oss undan ganska lätt i och med att folk kanske bara säger elaka kommentarer nu liksom förr i tiden, då blev ju romer dödade. Vi håller ihop och vi ställer upp för varandra och vi glömmer inte vilka vi är och våra rötter, att vi är släkt med varandra, även om det kan vara så här fem generationer emellan oss och vi ska komma ihåg ja från grund och botten så är detta min familj och släkt.*

Även om familjen ger trygghet och gemenskap kan den också ha begränsningar när det gäller stöd för personer i utanförskap. Generationsklyftor och brist på mångfald kan vara hinder. Patriarkala strukturer och könsmaktsordningar kan förstärkas av gemensamt utanförskap. Individerna kan stå inför konflikter mellan samhället, familjen och sig själv (Du Bois, 1990).

Intervjuperson 6: *Jag vill inte leva upp till förväntningarna som finns. Det finns ju en viss förväntning av romer på romer, att man ska vara på ett visst sätt och mitt mål har alltid varit att inte leva upp till någon, alltså inte någons förväntningar på vad eller hur en rom ska vara.*

Intervjuperson 2: *...Utifrån att farfar och farmor såg hur deras barn blev behandlade i skolan så ville de inte att jag skulle gå i skolan men pappa ville det. Han blev mer modern och sa du ska gå i skolan, du ska ta dig ur det här. För pappa var det nog mer att jag liksom inte skulle gå in i den här klassiska kvinnofällan, typ att bara gifta sig och låta männen försörja en.*

I vår studie är det oundvikligt att inte beröra klassfrågan. Dels för att den är återkommande i några av våra teorier men också för att flera av våra respondenter pratar om klass och motkultur. Båda begreppen är högst närvarande bland romer vi intervjuat och då främst utifrån anhörigas syn på arbete och utbildning. Flera av våra intervjupersoner har varit med om att familj eller släkt kommit med rådet om att inte gå i skolan eller utbilda sig.

Romer har historiskt sett varit en marginaliserad minoritet i samhällen runt om i världen och på grund av detta har romer ofta varit begränsade i sin klassmobilitet och möjligheter till socioekonomisk framgång. Motkultur (Willis, 1981) kan precis som dubbel medvetenhet (Du Bois, 1990) i vissa fall ge romer en känsla av samhörighet och identitet men det kan också leda till ännu mer stigmatisering och marginalisering från majoritetssamhället. I vissa fall kan motkultur även begränsa romers möjligheter att integrera sig i samhället och få tillgång till utbildning och jobb.

Intervjuperson 6: Det som skapar problem för en romsk person är familjen, det är den innersta kretsen för där finns det en förväntning. Du ska gifta dig eller du ska ha barn. Du ska inte gå i skolan för man värdesätter inte i skolan eller utbildning, så det som hindrar en rom är inte liksom samhället utan det är familjen eller släkten.

Intervjuperson 6 ger uttryck för en uppfattning om att den främsta källan till hinder för romska personers utbildning och sociala mobilitet är deras egen familj och släkt. Enligt Willis (1982) teori om motkultur är det möjligt att vissa grupper i samhället utvecklar egna normer, värderingar och förväntningar som skiljer sig från de dominerande värderingarna i samhället. Dessa motkulturer kan vara en form av protest eller försvar mot de strukturer och normer som de ser som orättvisa eller stigmatiserande.

I fallet med citatet kan det tolkas som att familjen och släkten i den romska kontexten har utvecklat en motkultur där traditionella värderingar och förväntningar, såsom att gifta sig och skaffa barn istället för att satsa på utbildning, prioriteras. Detta kan ses som en reaktion på och en form av överlevnadsstrategi i en samhällelig kontext där romer historiskt sett har stött på svårigheter och diskriminering. Intervjupersonen refererar till att romer själva hindrar sig snarare än att samhället hindrar dem. Willis bok börjar just med citatet:

“The difficult thing to explain about how middle class kids get middle class jobs is why others let them. The difficult thing to explain about how working class kids get working class jobs is why they let themselves” (Willis 1981, sid. 1).

Willis menar att det utifrån motkulturen sker en klassreproduktion som gör att arbetarklassen hindrar sig själv från att göra en klassresa. Flera av våra intervjupersoner pratar om just detta och det är främst föräldrar eller far/morföräldrar som kommer med rådet om att skola och

utbildning inte är viktigt. Det som verkar vara viktiga faktorer för denna motkultur är just att utbildning inte ger något och att det är viktigare att upprätthålla kärnfamiljen genom giftermål och barn. Flera av våra respondenter upplevde dock att de ville gå emot detta och utbilda sig, just för att kunna göra en klassresa.

Intervjuperson 1: Jag är den enda i min familj som har läst på universitet och även bland mina kusiner. Det är oftast så att romer inte har någon högskoleutbildning utan vissa klarar ju bara gymnasiet. När jag skulle plugga men inte kom in i södra Sverige så valde jag Umeå. När jag skulle informera min familj och berätta, jag vill plugga men jag kommer inte in här fick jag tacka nej för jag hade inte mina föräldrars stöd. Pappa sa du får gifta dig istället och det var en standardkommentar. Han sa: Gift dig och skaffa familj istället för då har du ditt. Han sa du har redan ett jobb som undersköterska och det ska du vara nöjd med.

I citatet framgår att personen är den enda i sin familj och bland sina kusiner som har gått på universitetet. När personen berättade för sin familj att hen ville studera men inte blivit antagen till universitetet i södra Sverige, mötte hen motstånd och brist på stöd från föräldrarna. Faderns kommentar om att "gifta dig och skaffa familj istället" visar på förväntningar om en mer traditionell livsstil där familjebildning prioriteras framför utbildning. Detta resonemang kan kopplas till Willis (1981) och hans beskrivning av motkultur. Motkultur är en form av motstånd från marginaliserade grupper mot rådande normer och institutioner. Inom den romska gruppen kan motkulturen innebära att utbildning och akademisk framgång inte prioriteras på samma sätt som i det bredare samhället.

6. Slutdiskussion

6.1 Slutsats

Frågeställningarna har varit följande:

- Vilka fördomar och diskriminering har romer med arbete/sysselsättning upplevt?
- Hur påverkas romer med arbete/sysselsättning av upplevelserna i arbetslivet?
- Vilken betydelse har deras upplevelser kring antiromism för deras drivkraft att vilja avancera i arbetslivet?

Slutsatserna av ovanstående frågeställningar är att romer med arbete/sysselsättning upplevt flertal fördomar såsom att de är kriminella, stjälar, tigger samt är fattiga. Stigman och diskriminering hade en betydelsefull effekt på romernas identitet och självbild innan de uppnådde en högre utbildningsnivå. För att undvika skam och negativa konsekvenser, valde de att dölja sin etnicitet och anpassa sig till rådande normer och förväntningar. Denna anpassning kan ha medfört en känsla av att behöva förneka sin kulturella och etniska identitet, vilket kan påverka självkänslan och skapa en konstant strävan efter att anpassa sig till majoritetssamhället.

Det är tydligt att familjen har en betydande inverkan på romer med arbete/sysselsättning genom att bevara och överföra kulturella traditioner och värderingar. En sådan tradition och värdering är att prioritera äktenskap och familjebildning framför utbildning. Detta kan ses som en faktor som påverkar romers val och möjligheter att satsa på högre utbildning och karriär. Genom att fokusera på familjeideal och traditionella värderingar kan romer möta hinder och begränsningar när det gäller deras utbildningsmöjligheter och strävan efter yrkes framgång. Detta betonar vikten av att förstå familjens roll och inflytande på romers val och möjligheter inom arbetslivet för att kunna utveckla effektiva strategier och initiativ för att främja inkludering och utbildning hos romer.

Fördomar och diskriminering har också spelat en avgörande roll i romernas beslut att satsa på högre utbildning. Trots att de mötte motstånd och stereotyper från omgivningen, fungerade dessa negativa erfarenheter som en motivationsfaktor för dem att bevisa sin kompetens och

övervinna hinder. Utbildning blev en strategi för att bemöta och överbrygga diskriminering, vilket bidrog till deras personliga och yrkesmässiga utveckling.

6.2 Diskussion

Vår studie som vi i början tänkte skulle handla om hur romer förhåller sig till rasism och diskriminering i arbetslivet kom, oundvikligen, att handla om så mycket mer. Ingen människa är helt objektiv och frånskild från den bakgrund, historia och uppväxt som den haft. För romer som växt upp och länge levt i den antiromism som denna studie berör, är det därför ännu mer centralt att bli påverkade på så många olika plan och att prata om så mycket mer än bara antiromism kopplat till arbetslivet. Den föreställning som samhället producerat och projicerat om romer har oundvikligt påverkat deras självbild negativt men också bidragit till att motivera romer att ”krossa alla fördomar” som flera av våra intervjupersoner gjort.

Den romska traditionen, språket och kulturen är också en levande och betydelsefull omständighet för hur romer överlevt genom århundraden av stigmatisering men också hur romer uppfattar sig själva och sin omgivning. Att säga att vi endast kommit fram till ett, två eller tre resultat vore hela felaktigt och förminskande mot våra intervjupersoner. Alla som vi intervjuat har delat med sig av personliga, djupa och svåra händelser. Trauman som präglat familjer och generationer i flera led bakåt. Skam och skuld som gjort att ens värde blivit förminskat innan man ens blivit född och fått sina fyra sista siffror som en egen person och individ.

Att behöva balansera mellan att vara rom och allt det innebär och att vara en god samhällsmedborgare, som hela tiden måste krossa fördomar en själv inte bidragit till eller orsakat, är en påfrestande navigering för vilken människa som helst men synnerligen för romer som dessutom är en minoritetsgrupp och därför också riskerar rasism och diskriminering från inte bara majoritetsbefolkningen utan även andra invandrare. Romers historia förtjänar respekt, plats och en plattform att höras på, vilket vi hoppas att vår studie ska få vara.

Eftersom forskning kring antiromism på den svenska arbetsmarknaden fortfarande är ett ganska outforskat område är det främst artikeln “att vara rom i Sverige” som vi jämfört våra resultat med. Då Dahlstedts (2016) artikel också berör hur romer inte riktigt känner sig

“hemma” i Sverige, p.g.a sin bakgrund, kan vi utifrån vår studie konstatera att detta också är ett vanligt förekommande faktum hos de romer som vi intervjuade. Ingen av våra intervjupersoner upplevde att de var "frånskilda" sin romska bakgrund, vilket också påverkade deras självbild, hur de uppfattade att omvärlden såg på dem, deras kraft och motivation till att studera och göra en klassresa, kriget inom dem själva mellan att inte berätta att man är rom för att slippa bli diskriminerad och att vara öppen med sin etnicitet för att man var stolt och inte hade något att dölja.

Navigeringen och den konstanta påminnelsen om att man är rom och allt det samhället påstår att det innebär, är frekvent närvarande. Hemma mellan fyra väggar där alla i rummet är romer och kan vara sig själva, borde väl vara en fristad tänker man men vår studie visar att det även hemifrån kommer råd om att inte berätta att man är rom för att inte riskera att bli utsatt för diskriminering, hot eller våld likt det ens familj eller släkt upplevt. Även länsstyrelsens rapport (2014) visar på att romer utvecklar olika strategier för att förhålla sig till fördomar och negativa attityder mot dem som grupp på arbetsmarknaden.

Alla våra intervjupersoner har någon gång, i olika befattningar och omfattningar, dolt sin etnicitet. Detta visar vilket fäste antiromism har i samhället och hur det än idag påverkar romer dagligen. Länsstyrelsens rapport behandlar också hur romer, på grund av fördomar och bristande kunskap om deras situation, utvecklats avsaknad av förtroende till myndigheter där medborgare i själva verket ska finna hjälp och stöd. Detta kan leda till en komplicerad situation där vissa romer i värsta fall kan utveckla en så kallad myndighetsskräck och misstro mot staten och olika institutioner.

En av våra intervjupersoner som arbetar som socionom belyste just hur hennes motivation till att bli socionom grundade sig i bland annat detta, den myndighetsskräck som hon själv växte upp med och att krossa fördomar genom att visa att romer är inte bara dem som sitter i väntrummen på socialkontoret utan även dem som arbetar där och hjälper andra.

Alla våra intervjupersoner har på något sätt gjort en klassresa och majoriteten är idag högutbildade tjänstemän. Det är av vikt att vi belyser detta då urvalet av våra intervjupersoner inte kan anses vara representativt för den romska befolkningen eftersom alla vi intervjuat i dagsläget har yrken och positioner där de inte känner ett behov av att längre dölja sin etnicitet.

Således hade vår studie fått ett annat utfall om fler av våra intervjupersoner var arbetslösa, lågutbildade eller med lågbetalda arbeten.

Således är vi medvetna om att vår studie inte är representativ för romer i allmänhet utan snarare en studie som fångar det komplexa förhållandet mellan individ - den egna gruppen - och samhället. Detta utspelar sig i många olika konstellationer då varje livsöde är unikt och då romer inte är en homogen etnisk grupp utan många olika minoritetsgrupper. Då vårt urval bestod av individer som har en sysselsättning blev det en bieffekt att de individer vi intervjuade alla är tjänstemän. Vi missade därmed gruppen arbetslösa romer och hur de förhåller sig till antiromism.

6.3 Förslag till vidare forskning

För framtida forskning skulle det vara givande att utforska och genomföra liknande studier som fokuserar på romer som är arbetslösa eller har lågbetalda arbeten. Genom att inrikta sig på denna specifika grupp kan vi få en djupare förståelse för de unika utmaningar och erfarenheter som de möter i sina yrkesliv. Studier som undersöker de specifika fördomar, diskriminering och hinder som romer med arbetslöshet eller lågbetalda arbeten står inför skulle kunna ge värdefull insikt i hur strukturer och attityder inom arbetslivet påverkar deras sysselsättningsmöjligheter.

Litteratur- och källförteckning

Antirasistiska akademien. (2018). *Antirasistisk ordbok*. Johanneshov: MTM.

Dahlstedt, M. (2017). Kriget med mig själv, Om romer och tillhörighet i migrationens Sverige. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 23(3-4)

Dalen, M. (2015). *Intervju som metod* (2., utök. uppl. ed.).

Diskrimineringslagen. (2008:567). Hämtad från <https://lagen.nu/2008:567>

Drydakis, N. (2012). Roma women in Athenian firms: Do they face wage bias? *Ethnic and Racial Studies*, 35(12), 2054-2074.

Du Bois, W. (1990). *The souls of black folk*. Champaign, Ill. : Boulder, Colo.: Project Gutenberg ; NetLibrary.

Elias, N. & Scotson, J.L. (2010). *Etablerade och outsiders*. (2. utök. och rev. uppl.) Lund: Arkiv.

Engdahl, O. & Larsson, B. (2011). *Sociologiska perspektiv: grundläggande begrepp och teorier*. (2., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Goffman, E. (2011). *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. (3. uppl.) Stockholm: Norstedt.

Länsstyrelsen Stockholm. (2014). *Romers rätt till arbete - en nulägesbeskrivning av hinder och möjligheter*. https://catalog.lansstyrelsen.se/store/39/resource/2014_70

Merhaut, M. (2019). Theoretical studies focused on gender discrimination against Roma women in the Czech Republic. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 6(1), 28-44.

Selling, J. (2014). *Svensk antiziganism: fördomens kontinuitet och förändringens förutsättningar*. ([Ny utg.]). Ormaryd: Östkultur.

Willis, P.E. (1981[1977]). *Learning to labor: how working class kids get working class jobs*. (Morningside ed.) New York: Columbia University Press.

Yin, R.K. (2013). *Kvalitativ forskning från start till mål*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Bilagor

Bilaga 1: Intervjuguide

Bakgrund

Vart är du född?

Vart har du växt upp?

Vad hade du för upplevelser som barn och ungdom?

Vilka arbeten har du haft innan?

Har du någon utbildning?

Vad har du läst?

Varför valde du att läsa det?

Vad har du haft för målsättning

Vad arbetar dina föräldrar med?

Vad arbetar dina syskon med?

Diskriminering

Har du upplevt diskriminering på grund av att du är rom någon gång och hur utspelade detta sig?

Känner du någon som döljer sin romska etnicitet? Vet du/vad tror du att orsaken kan vara?

Vad är din uppfattning om antiromism?

Vilka stereotyper och fördomar tror du finns om romer?

Vilka steg kan tas för att motverka antiromism i samhället?

Hur kan vi öka medvetenheten om antiromism och dess konsekvenser?

Har du några personliga erfarenheter av antiromism eller har du sett det påverka någon annan?

Vilka är några vanliga missuppfattningar om antiromism och romers situation i samhället?

Vad skulle du vilja säga till personer som har fördomar mot romer?

Vad skulle du vilja se mer av från politiska och samhällseliga ledare gällande att ta itu med antiziganistiska attityder och handlingar?

- Vad föreslår du som konkreta åtgärder för att förändra attityder och beteenden på alla nivåer av samhället?

Finns det någon händelse i din barndom som du kan minnas som en första gång du som barn/ung fick vara med om något/såg eller hörde något som indikerade att det var dåligt eller negativt att vara rom? Vad minns du?

Identitet och etnicitet

Hur upplever du din identitet som rom?

Vad anser du definierar en rom?

Vilka värderingar och traditioner förknippar du med din romska identitet?

Vilken roll har romsk kultur och historia spelat i din självuppfattning?

Hur ser du på din identitet i förhållande till samhällets syn på romer?

Ser du din identitet som konstant eller föränderlig över tid?

Vilken betydelse har språket för din identitet som rom?

Har du några specifika minnen eller erfarenheter som har format din romska identitet?

Vilken betydelse har familjen och det sociala sammanhanget haft för din romska identitet?

Vilken roll ser du för dig själv i att bevara och utveckla den romska kulturen och identiteten?

Har du någonsin dolt din etnicitet från andra människor?

OM JA:

Vad var orsaken till att du dolde din etnicitet?

Hur känner/kände du inför att ha dolt din etnicitet?

Hur har det påverkat dina relationer med människor i din omgivning?

Känner du dig trygg med att visa din etnicitet nu?

Vilka förändringar skulle behöva ske i samhället för att göra det lättare för romer att vara stolta över sin etnicitet och inte känna sig tvingade att dölja den?

Tror du att fler romer skulle vara villiga att visa upp sin etnicitet om det fanns större acceptans och förståelse från samhället som helhet?

Vad skulle du vilja säga till personer som döljer sin etnicitet eller inte är bekväma med att visa upp den?

Påverkar rasismen och fördomarna din bild om dig själv och din kompetens?

Har du någonsin reflekterat över din romska bakgrund och att den kan hindra dig att uppnå dina mål?

Arbete och utbildning

Vad jobbar du med?

Vad är det för företag?

Berätta om din tjänst, vad har du för arbetsuppgifter?

Varför valde du detta arbete?

Hur fick du ditt nuvarande arbete?

- Var det via kontakter, annons eller något annat sätt?

Hur är din relation till dina arbetskamrater?

När dina arbetskamrater/chefer frågar dig om din romska identitet på arbetsplatsen, vad känner du då?

Behöver du förbereda dig mentalt innan du svarar på frågan?

Hur tänker du kring responsen du kan få om du säger att du är rom, är det något du har reflekterat över?

Har du någon gång inte varit ärlig om din etnicitet på en arbetsintervju eller arbetsplats?

- Om ja varför?
- Om nej, har du alltid varit ärlig om din romska bakgrund i arbetsrelaterade situationer?

Har du någon gång i ditt arbetsliv varit med om nedlåtande eller kränkande kommentarer om romer?

- Om ja, på vilket sätt utspelade sig detta?

Upplever du att det finns fördomar mot romer i arbetslivet och hur hanterar du detta?

Tror du att det finns några särskilda kvalifikationer eller egenskaper som romer behöver ha för att kunna lyckas i arbetslivet trots antiromism?

- Om så, vilka är de?

Vad har du för planer inom arbetslivet i framtiden?

Har din etnicitet påverkat din självkänsla kring att avancera i karriären? På vilket sätt?

Hur tror du antiromism påverkar romers möjligheter i arbetslivet?

Har du själv erfarenheter av antiromism på arbetsplatsen?

- Om ja, Vilka typer av diskriminering har du upplevt eller bevittnat på arbetsplatsen?

Vilka utmaningar tror du romer möter när de söker jobb?

Finns det några hinder som gör det svårt för romer att komma in på arbetsmarknaden?

Hur kan arbetsplatser främja inkludering av romer och motverka antiromism?

- Har du några exempel på framgångsrika initiativ som du har bevittnat eller varit en del av?

Har du känt av att du har blivit diskriminerad på grund av din romska bakgrund i din sökning efter jobb?

Har du och dina kollegor upplevt att ni har blivit behandlade annorlunda eller fått olika lön baserat på er etnicitet?

Tror du att det finns några fördomar eller missuppfattningar om romer som arbetsgivare kan ha?

- Om ja, hur anpassar du dig efter det?

Hur trivs du på din nuvarande arbetsplats och känner du dig accepterad där som du är?

Har du några råd till andra personer med romsk bakgrund som söker eller arbetar på en arbetsplats där de inte känner sig bekväma med att avslöja sin identitet?

Bilaga 2: Informationsbrev

INFORMATION TILL FORSKNINGSDELTAGARE

Vad är det för projekt och varför vill ni att jag ska delta?

Detta projekt är en studie som fokuserar på hur romer förhåller sig till fördomar och rasism i arbetslivet samt hur rasismen påverkar deras motivation till att avancera i arbetslivet. Projektet är en kandidatuppsats som kommer fokusera på ämnet rasism, specifikt antiromism. Det övergripande syftet är att belysa och bidra med kunskap om situationen kring romer utifrån rasism och fördomar som existerar i samhället. Syftet med studien är dessutom att öppna fler dörrar inom forskningen för antiromism och hur viktig den är då den svenska antiromismen fortfarande är ett underbeforskat område.

Hur går studien till?

Genom semistrukturerade intervjuer ska vi analysera deltagarnas svar och komma fram till ett resultat och koppla detta till teorier. Forskningsdeltagaren förväntas bidra med upplevelser och tankar kring ämnet och det rör sig om en intervju som beräknas ta cirka 60 minuter.

Vad händer med mina uppgifter?

Intervjun kommer att spelas in därefter transkriberas och förvaras tills uppsatsen är granskad och godkänd och sedan raderas.

Hur får jag information om resultatet av studien?

När uppsatsen är inskickad och granskad kommer deltagaren få ta del av hela studien om den så vill.

Deltagandet är frivilligt

Deltagandet i intervjun är frivilligt, och det är helt upp till deltagaren att bestämma om den vill vara med eller ej. Om den vill bli intervjuad kan den ge sitt samtycke genom att skriva på formuläret på nästa sida. Deltagaren behöver endast besvara frågor du vill besvara i intervjun, och du behöver inte förklara varför du eventuellt inte vill prata om en viss sak/fråga.

Information om anonymitet

All information som ges i intervjun kommer att anonymiseras och hanteras konfidentiellt, och efter att intervjun har transkriberats och uppsatsen blivit godkänd så raderas ljudfilen.

Frågor om studien?

Har du frågor så kontakta oss så svarar vi gärna! Mail:

gusmehen@student.gu.se
gusarnelha@student.gu.se

Samtycke till att delta i studien

Jag har fått muntlig och skriftlig informationen om studien och har haft möjlighet att ställa frågor. Jag får behålla den skriftliga informationen.

Jag samtycker till att delta i studien ”Romers upplevelser av antiromism i samhälle och arbetsliv”

Jag samtycker till att uppgifter om mig behandlas på det sätt som beskrivs i forskningsdeltagarinformationen

Plats och datum	Underskrift
-----------------	-------------